

สรุปผลการวิจัย อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ

การวิจัยเรื่อง “การวิเคราะห์ระดับความเกี่ยวข้องกับสิ่งแวดล้อมของนิสิตนักศึกษาในเทศศาสตร์และการรับรู้ความหมายของเนื้อหาสารในการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์” มีวัตถุประสงค์ของการวิจัยดังนี้

1. เพื่อศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยทางประชากรศาสตร์กับระดับความเกี่ยวข้องกับสิ่งแวดล้อม โดยใช้แบบสอบถามเป็นเครื่องมือรวบรวมข้อมูลจากกลุ่มตัวอย่างที่เป็นนิสิตนักศึกษาทั้งหมด 314 คน

2. เพื่อวิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างระดับความเกี่ยวข้องกับสิ่งแวดล้อมและการรับรู้ความหมายในการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ โดยใช้วิธีการสนทนากลุ่ม (Focus Group) เป็นเครื่องมือในการเก็บรวบรวมข้อมูล

โดยผลการวิจัยสามารถสรุปได้ดังนี้

ลักษณะเบื้องต้นของตัวแปรอิสระ : ลักษณะทางประชากรศาสตร์

กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่เป็นเพศหญิงคิดเป็นร้อยละ 81.85 และศึกษาอยู่ในระดับชั้นปีการศึกษาที่ 2 มากที่สุด โดยบิดามารดาและผู้ปกครองส่วนใหญ่มีการศึกษาอยู่ในระดับปริญญาตรี และประกอบอาชีพส่วนตัวและส่วนใหญ่อยู่ในครอบครัวที่มีรายได้เฉลี่ยเดือนละ 40,000 บาทขึ้นไป ดังนั้นทัศนคติของกลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่ในงานวิจัยนี้จึงมาจากเพศหญิงและมีฐานะความเป็นอยู่จัดอยู่ในระดับชนชั้นกลาง ซึ่งลักษณะทางประชากรศาสตร์ดังกล่าวผู้วิจัยจะนำไปวิเคราะห์ความสัมพันธ์ร่วมกับระดับความเกี่ยวข้องกับสิ่งแวดล้อมในช่วงของการทดสอบสมมติฐานข้อที่ 1 ต่อไป

ส่วนที่ 1 การวิเคราะห์ระดับความเกี่ยวข้องกับสิ่งแวดล้อม

จากผลการวิจัยในส่วนของการศึกษาระดับความเกี่ยวข้องกับสิ่งแวดล้อมของนิสิตนักศึกษา นิเทศศาสตร์ซึ่งรวบรวมได้จากการวิจัยเชิงสำรวจและการสนทนากลุ่มสามารถนำมาเป็นข้อสรุปและอภิปรายผลร่วมกันโดยการนำเสนอจะแบ่งตามมิติของความเกี่ยวข้องกับสิ่งแวดล้อม ดังนี้

1. ความสนใจของกลุ่มตัวอย่างที่มีต่อประเด็นปัญหาสิ่งแวดล้อมโดยการใช้อีสื่อมวลชนเป็นช่องทางในการรับรู้ข่าวสิ่งแวดล้อม ผลการวิจัยสรุปได้ในแต่ละประเด็น ดังนี้

1.1 กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่มีความสนใจในการติดตามข่าวสิ่งแวดล้อมอยู่ในระดับปานกลาง (ร้อยละ 65) รองลงมาคือสนใจมาก (ร้อยละ 22.3) ซึ่งความสนใจของนิสิตศึกษานิเทศศาสตร์ส่วนใหญ่อยู่ในระดับปานกลางนี้ น่าจะมาจากพฤติกรรมเปิดรับสารที่ยังไม่ให้ความสำคัญกับข่าวสิ่งแวดล้อมมากนัก หรือแม้แต่กับลำดับความสำคัญของข่าวสิ่งแวดล้อมเอง ก็ไม่ได้อยู่ในลำดับแรกๆ เหมือนกับข่าวการเมือง เศรษฐกิจ อย่างไรก็ตามจากตัวเลขสัดส่วนของความสนใจมากก็ยังเป็นตัวชี้ถึงแนวโน้มที่ดีของการพัฒนาความสนใจให้สูงขึ้นได้ ซึ่งแนวโน้มในลักษณะดังกล่าวนับว่ามีความสำคัญกับการประกอบอาชีพในฐานะนักสื่อสารมวลชนที่มีบทบาทนำในสังคม และในอนาคตที่แนวโน้มสื่อมวลชนจะต้องประสบกับภาวะการแข่งขันกับความก้าวหน้าของเทคโนโลยีและกับผู้รับสารที่เลือกสรรในการเสพสารมากยิ่งขึ้น สื่อมวลชนจึงยังจำเป็นต้องมีความรู้ความเข้าใจในทุกๆ เรื่องให้มากกว่าผู้รับสาร (สุกัญญา สุตบรรทัด, 2540) โดยเฉพาะอย่างยิ่งในประเด็นของสิ่งแวดล้อมที่มีผลกระทบต่อคุณภาพชีวิตของคนในสังคมด้วยแล้ว สื่อมวลชนก็ยิ่งต้องมีหน้าที่ต้องคอยรายงานเหตุการณ์ความเคลื่อนไหวของสถานการณ์ในเชิงที่เป็นประโยชน์ต่อประชาชนกลุ่มเป้าหมายที่จะได้รับผลกระทบจากปัญหาสิ่งแวดล้อมโดยตรง รวมทั้งความสามารถในการวิเคราะห์ผลกระทบที่เกิดขึ้นกับประชาชนและถ่ายทอดให้กับประชาชนให้เกิดความรู้ความเข้าใจแก่ผู้รับสาร รวมถึงการโน้มน้าวใจให้ผู้รับสารเกิดการปรับเปลี่ยนจากพฤติกรรมในระดับปัจเจกบุคคลให้มีการพัฒนาถึงขั้นการรวมตัวกันให้เกิดการเปลี่ยนแปลงไปสู่ภาวะที่เอื้อต่อการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมในระดับมหภาคให้ได้ก็ล้วนเป็นหน้าที่ที่สำคัญของสื่อมวลชนที่จะต้องลงมือทำทั้งสิ้น โดยสรุปแล้วความสนใจในระดับปานกลางของกลุ่มตัวอย่างนี้จึงควรได้รับการพัฒนาให้อยู่ในระดับที่สูงขึ้น เพราะในเรื่องของความเกี่ยวข้องกับสิ่งแวดล้อมแล้ว ความสนใจนับเป็นองค์ประกอบหนึ่งที่ถือว่าเป็นแรงจูงใจของบุคคลที่จะก้าวต่อไปในระดับของความตระหนักรู้และการแสดงออกของพฤติกรรมตามมาเป็นลำดับ

1.2 กลุ่มตัวอย่างได้แสดงเหตุผลถึงความสนใจติดตามข่าวสิ่งแวดล้อมเป็นอันดับแรกคือ ข่าวสิ่งแวดล้อมเป็นเรื่องที่มีความสำคัญต่อชีวิตคนทั่วทุกมุมโลก ซึ่งสาเหตุที่กลุ่มตัวอย่างมองว่าปัญหาสิ่งแวดล้อมเป็นปัญหาในระดับสากลนั้นก็อาจต้องศึกษาย้อนหลังถึงการไหลเข้ามาของเนื้อหาสารประเภทรายการสารคดีในช่วงปี 2523 ก็จะพบว่ารายการสารคดีสิ่งแวดล้อมส่วนใหญ่มักถูกนำเข้ามาจากหน่วยงานต่างประเทศในรูปแบบสารคดีทางโทรทัศน์ เช่น รายการ Singer World

รายการ Life On Earth ซึ่งลักษณะการนำเสนอเนื้อหาส่วนใหญ่จะเป็นสาระความจริงโดยมีเกร็ดความรู้หรือเรื่องราวในอดีตแทรกอยู่ โดยไม่ได้ให้ความสนใจกับบริบทสังคมไทย (อุบลรัตน์ ศิริยุวศักดิ์, 2537)

นอกจากนั้นเหตุการณ์ข่าวสิ่งแวดล้อมที่ถ่ายทอดจากสื่อมวลชนอย่างต่อเนื่องก็ล้วนเป็นข่าวที่มีจุดเริ่มจากขบวนการเคลื่อนไหวทางสิ่งแวดล้อมในประเทศตะวันตกเป็นส่วนใหญ่จนทำให้กลุ่ม Green Peace กลายเป็นชื่อที่เราให้ความรู้จักกันเป็นอย่างดี ซึ่งต่างจากขบวนการเคลื่อนไหวทางสิ่งแวดล้อมในประเทศไทยที่ยังไม่โดดเด่นมากเหมือนกับกลุ่มข้างต้น ทั้งนี้อาจจะมาจากความรุนแรงของปัญหาสิ่งแวดล้อมในประเทศตะวันตกมีมากกว่า ทำให้มีการตื่นตัวในการเคลื่อนไหวเพื่อรณรงค์แก้ไขปัญหามาอย่างจริงจัง

นอกจากนั้นการจัดกิจกรรมบันเทิงในรูปแบบของคอนเสิร์ตรักษาสิ่งแวดล้อม ดังเช่นคอนเสิร์ตเอิร์ธเดย์ ซึ่งจัดขึ้นเป็นประจำทุกปีก็น่าจะเป็นปัจจัยหนึ่งที่ตอกย้ำถึงความเข้าใจในปัญหาสิ่งแวดล้อมให้กลายเป็นเรื่องที่มีความสำคัญกับชีวิตคนทั่วโลกได้ ซึ่งปรีชา เปี่ยมพงศ์สานต์ (2534) ก็ได้อธิบายปรากฏการณ์ของ “วันแห่งโลกพิภพ” (Earth Day 22 เมษายนของทุกปี) ว่าเป็นจุดเริ่มของการเคลื่อนไหวทางสิ่งแวดล้อมขนานใหญ่ ทำให้ทุกวงการเริ่มดูซับเรื่องสิ่งแวดล้อมธรรมชาติและทรัพยากรมากขึ้น

สำหรับเหตุผลอันดับรองลงมาที่ให้ความสนใจในการติดตามข่าวสิ่งแวดล้อมคือการทำให้ได้รับความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับสิ่งแวดล้อมมากยิ่งขึ้น (ร้อยละ 36.9) และเหตุผลอันดับ 5 ที่กลุ่มตัวอย่างเลือกคือเป็นหัวข้อที่นำไปสนทนากับบุคคลอื่น (ร้อยละ 53.8) นั้นสามารถวิเคราะห์ภายใต้กรอบทฤษฎีการใช้ประโยชน์และความพึงพอใจได้ว่า การที่ผู้รับสารเลือกสนใจที่จะเปิดรับข่าวสารก็เนื่องมาจากการเล็งเห็นถึงประโยชน์ที่จะได้รับจากเนื้อหาสารในการพัฒนาความรู้ของตนให้สูงขึ้น รวมทั้งพึงพอใจที่ได้มีประเด็นร่วมสมัยที่สามารถนำไปพูดคุยกับบุคคลอื่นๆ ได้

ส่วนเหตุผลอันดับ 4 คือเป็นเรื่องที่สื่อมวลชนให้ความสำคัญในการนำเสนอเป็นประจำ (ร้อยละ 38.0) นั้น สืบเนื่องมาจากการนำเสนอเนื้อหาสิ่งแวดล้อมของหนังสือพิมพ์ในปริมาณมากขึ้น (ณรงค์ ขาววิจิตร, 2532) รวมทั้งรายการสารคดีทางโทรทัศน์ในช่วงที่ได้รับการประกาศให้เป็นปีแห่งการพิทักษ์ทรัพยากรและสิ่งแวดล้อม (2532 – 2535) ก็มีการพัฒนาการทั้งในด้านปริมาณและคุณภาพ (จิรวรรณ กมลรัตนโยธิน, 2534) รวมทั้งในช่วง พ.ศ. 2534 – 2537 กระแสการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมมีความเข้มข้นมากยิ่งขึ้น สื่อสิ่งพิมพ์ เช่นหนังสือพิมพ์ได้มีการแบ่งเป็นคอลัมน์ที่นำเสนอ

เรื่องสิ่งแวดล้อมโดยเฉพาะ เช่นบางกอกโพสต์ เดอะเนชั่น (สุชาติดา มิตรราญ,2538) จากปรากฏการณ์ดังกล่าวเป็นสิ่งที่ชี้ให้เห็นว่าประเด็นปัญหาสิ่งแวดล้อมได้ถูกนำเสนอผ่านทางสื่อมวลชนมาอย่างต่อเนื่อง

1.3 ประเภทสื่อมวลชนที่กลุ่มตัวอย่างเลือกใช้เป็นช่องทางในการติดตามข่าวสิ่งแวดล้อมมากที่สุด คือ โทรทัศน์ (ร้อยละ 89.8) รองลงมาคือ หนังสือพิมพ์ (ร้อยละ 61.1) และนิตยสาร (ร้อยละ 51.9) ซึ่งสามารถวิเคราะห์ได้ว่าสื่อโทรทัศน์เป็นสื่อที่ได้รับความนิยมจากผู้รับสารก็อาจจะมาจากคุณสมบัติของตัวสื่อเองที่ให้ภาพและเสียงเสมือนกับอยู่ในเหตุการณ์จริง ซึ่งจากการวิจัยของวรรณิ งามขจรกุลกิจ (2539) พบว่ากลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่เปิดรับข่าวสิ่งแวดล้อมจากสื่อโทรทัศน์มากที่สุดเพราะเป็นสื่อที่มีบทบาทและความน่าเชื่อถือมากต่อการให้ความรู้และการสร้างความรับผิดชอบ และมีความสัมพันธ์ในทางบวกกับจิตสำนึกเรื่องสิ่งแวดล้อม ซึ่งลักษณะความสำคัญเช่นนี้ไม่พบในสื่อวิทยุและหนังสือพิมพ์แต่อย่างใด

อย่างไรก็ดี มีข้อสังเกตจากผลการวิจัยครั้งนี้ว่า บทบาทของนิตยสารได้กลายเป็นช่องทางอันดับ 3 ที่กลุ่มตัวอย่างเลือกซึ่งมีความสำคัญมากกว่าสื่อประเภทวิทยุ ที่ผลเป็นเช่นนี้ก็อาจจะมาจากการเริ่มมีนิตยสารเฉพาะด้านสิ่งแวดล้อมปรากฏขึ้นในวงการสื่อสารมวลชน (สุชาติดา มิตรราญ,2538) รวมทั้งนิตยสารอีกหลายเล่มที่วางจำหน่ายในท้องตลาด เช่น ดีเคด (2534) ดีเจอร์ 2000 (2536) เป็นต้น นอกจากนั้นคุณสมบัติของสื่อ นิตยสารเองก็ได้ให้ความน่าสนใจแก่ผู้อ่านด้วยภาพสีที่มีความคมชัดเจน มีเนื้อหาที่ละเอียด และสามารถเก็บไว้เป็นหลักฐานข้อมูลในเชิงประวัติศาสตร์ได้อีกด้วย

1.4 กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่ได้รับข้อมูลของปัญหาสิ่งแวดล้อมต่างๆ จากสื่อโทรทัศน์มากที่สุด ซึ่งสัมพันธ์กับการใช้สื่อมวลชนประเภทโทรทัศน์เป็นช่องทางในการติดตามข่าวสารดังที่กล่าวไว้ในข้อ 1.3 ข้างต้น นอกจากนี้ ผลที่ได้จากการสนทนากลุ่มก็ตรงกันว่ากลุ่มตัวอย่างมีการเปิดรับข่าวสารปัญหาสิ่งแวดล้อมที่เกิดขึ้นจากสื่อโทรทัศน์เป็นประจำ โดยเฉพาะอย่างยิ่งปัจจุบันรายการของโทรทัศน์บอกรับสมาชิกจะมีการนำเสนอปัญหาสิ่งแวดล้อมอย่างชัดเจนในรายการ Discovery Channel

1.5 กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่เห็นว่าปัญหามลพิษทางอากาศเป็นปัญหาสิ่งแวดล้อมที่มีผลกระทบต่อคุณภาพชีวิตของคนมากที่สุด ซึ่งสามารถวิเคราะห์ได้ว่าการศึกษาครั้งนี้เป็นการศึกษากับกลุ่ม

ตัวอย่างที่เป็นนิสิตนักศึกษาซึ่งส่วนใหญ่อาศัยอยู่ในเขตกรุงเทพมหานครซึ่งเป็นพื้นที่ที่ทราบกันดีว่ามีปัญหาควันพิษมากที่สุด ซึ่งจัดว่าเป็นประสบการณ์ตรงที่เกิดขึ้นกับกลุ่มตัวอย่าง

อย่างไรก็ดี สำหรับปัญหาการตัดไม้ทำลายป่าและปัญหาการขาดแคลนพลังงาน และทรัพยากรธรรมชาติซึ่งกลุ่มตัวอย่างให้ความสำคัญอันดับรองลงมา ทั้งๆ ที่ในความเป็นจริง ปัญหาการตัดไม้ทำลายก็เคยเป็นประเด็นที่มีการรายงานข่าวที่โด่งดังมาแล้ว อย่างกรณี คุณสืบ นาคะเสถียร กระทำอัตวินิบาตกรรมเพื่อรักษาป่าห้วยขาแข้ง การเกิดวาทภัยจากพายุเกย์ที่ จังหวัดชุมพร (สุชาดา มิตรรามาญ, 2538) ส่วนปัญหาการขาดแคลนพลังงานก็ถูกกำหนดเป็นโครงการรณรงค์รวมพลังหารสองผ่านทางสื่อมวลชนในช่วงเวลาที่ผ่านมา

ทั้งนี้จากผลการวิจัยสนทนากลุ่มซึ่งมีประเด็นสอบถามถึงสาเหตุของการเกิดปัญหาโลกร้อนขึ้นนั้นก็พบว่า การตัดไม้ทำลายป่าไม่ใช่เป็นสาเหตุอันดับแรกเหมือนกับการใช้ผลิตภัณฑ์ที่มีสาร CFC ซึ่งในอันที่จริงแล้วปัญหาการตัดไม้ทำลายป่าก็เป็นสาเหตุหลักของฝนไม่ตกต้องตามฤดูกาล ปัญหาภัยแล้งรวมถึงอุณหภูมิโลกสูงขึ้นด้วย การที่ผลการวิจัยออกมาในลักษณะนี้อาจเนื่องมาจากกลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่อาศัยอยู่ในเขตเมืองหลวงซึ่งมีสิ่งสาธารณูปโภค และสิ่งอำนวยความสะดวกเช่นเครื่องปรับอากาศ รถยนต์ปรับอากาศ ไร้อากาศตลอดเวลา จึงมักไม่ค่อยรับรู้ถึงผลกระทบที่เกิดจากปัญหาการตัดไม้ทำลายป่าโดยตรง หรือแม้แต่ประเด็นปัญหาการขาดแคลนพลังงานและทรัพยากรธรรมชาติซึ่งกำลังมีการรณรงค์ผ่านทางสื่อมวลชนในขณะนี้ ทั้งนี้อาจเป็นเพราะโครงการยังอยู่ในระยะเริ่มต้น กลุ่มตัวอย่างยังอยู่ในสภาวะที่มีไฟฟ้า น้ำประปา น้ำมันเชื้อเพลิง วัสดุอุปกรณ์ให้เลือกใช้อย่างไม่ขาดแคลน ซึ่งอาจจะสะท้อนให้เห็นว่าการรับรู้เรื่อง ความขาดแคลนพลังงานและทรัพยากรน่าจะมาจากการกำหนดวาระของสื่อ (Agenda Setting) เสียเป็นส่วนใหญ่ โดยประชาชนยังไม่มีความรู้สึกตระหนักมากมายพอที่จะเห็นว่าเป็นปัญหาสำคัญ โดยเฉพาะคนอาศัยอยู่ในเขตกรุงเทพมหานครที่ดำรงชีวิตอยู่ท่ามกลางความสะดวกสบาย

นอกจากนี้ ยังมีข้อสังเกตจากผลการสนทนากลุ่มว่าการรณรงค์ในเรื่องของปัญหาสิ่งแวดล้อมในประเทศไทยมักจะไม่มีอย่างต่อเนื่อง จึงทำให้ประชาชนผู้รับสารไม่ค่อยให้ความสำคัญกับประเด็นปัญหาสิ่งแวดล้อมซึ่งส่งผลต่อขั้นที่จะให้ประชาชนผู้รับสารปรับเปลี่ยนพฤติกรรมเป็นไปได้อย่างยิ่งขึ้น ซึ่งมีผลงานวิจัยของ J.Hester และ W.Gozabach ได้ทำการวิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปร 3 ตัวได้แก่ ความสนใจของสื่อ (Media Agenda) ความสนใจของสาธารณะ (Public Agenda) และลำดับความสำคัญที่เป็นจริง (Real World Cues) ก็พบว่า สื่อมวลชนและสาธารณะได้รับรู้ประเด็นเรื่องสิ่งแวดล้อมอย่างจำกัด และให้ความสนใจเป็นช่วง

เวลาสั้นๆ แล้วก็เลื่อนหายไป และหวนกลับมาใหม่เป็นระยะๆ (อ้างถึงในกาญจนา แก้วเทพ, 2541)

2. ความตระหนักรู้ต่อความสำคัญของปัญหาสิ่งแวดล้อม

กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่มีความเข้าใจถึงสาเหตุที่ก่อให้เกิดปัญหาสิ่งแวดล้อมอยู่ในระดับสูงถึงสูงมาก โดยมีประเด็นที่มีความตระหนักรู้มากที่สุดคือการลักลอบนำชิ้นส่วนจากโบราณสถานไปเป็นสมบัติส่วนตัว (83.1) และการทิ้งโฟมพลาสติกก่อให้เกิดปัญหามลภาวะในระยะสั้น (66.9) แต่ในประเด็นที่มีความตระหนักรู้น้อยที่สุดคือ ประเด็นของการที่มีร้านอาหารสร้างส่งล้าเข้าไปในแม่น้ำไม่ได้มีส่วนทำลายสภาพธรรมชาติ (47.6) ซึ่งค่าที่ได้อยู่ในสัดส่วนที่สูงมากนี้อาจจะมาจากแนวคำถามส่วนใหญ่เป็นปัญหาที่คุ้นเคยกันดีมาแล้ว ซึ่งเป็นจุดอ่อนของเครื่องมือวัดความตระหนักรู้ในงานวิจัยนี้

3. ความตั้งใจในการมีส่วนร่วมในกิจกรรมอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม

จากผลการวิจัยสรุปได้ว่ากลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่ร้อยละ 39.8 ไม่เคยเข้าร่วมในกิจกรรมอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม ทั้งนี้ น่าจะมาจากลักษณะการจัดกิจกรรมอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมส่วนใหญ่ในประเทศไทยมีลักษณะที่ยังไม่มีความต่อเนื่องและลักษณะของกิจกรรมก็ไม่สามารถกระทำได้เป็นประจำด้วยเช่นกันอย่าง กิจกรรมค่ายอาสาพัฒนา กิจกรรมปลูกป่าถาวร ทำให้โอกาสที่จะมีคนเข้าร่วมกิจกรรมจึงมีน้อยไม่เหมือนกับกิจกรรมทำความสะอาดในมหาวิทยาลัยที่สามารถเข้าร่วมกิจกรรมได้บ่อยครั้งกว่า จึงทำให้มีผู้เข้าร่วมกิจกรรมมากที่สุด (27.8)

ความถี่ในการแสดงพฤติกรรมอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมที่กระทำเป็นประจำคือกิจกรรมที่เตือนให้บุคคลใกล้เคียงตระหนักถึงการประหยัดไฟฟ้าและน้ำประปา (43.1) และกิจกรรมที่ทำเป็นบางครั้งบางคราวคือความสนใจติดตามข่าวสิ่งแวดล้อม (66.6) และรองลงมาคือ สนใจที่จะเลือกซื้อผลิตภัณฑ์สีเขียว (58.1) และให้ความร่วมมือในการเก็บขยะ (43.6) ซึ่งความถี่ในการแสดงพฤติกรรมดังกล่าวข้างต้นจะขึ้นอยู่กับลักษณะกิจกรรมที่มีความใกล้ชิดที่สามารถทำได้ทุกวัน และบางกิจกรรมสามารถทำได้เมื่อมีโอกาสเท่านั้น

สำหรับความตั้งใจที่จะมีส่วนร่วมในกิจกรรมอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมอยู่ในระดับปานกลางจนถึงมาก โดยมีความต้องการที่จะเลิกหรือลดกิจวัตรประจำวันส่วนตัวที่มีส่วนทำให้เกิดมลภาวะแก่สิ่งแวดล้อมมากที่สุด (ค่าเฉลี่ย 4.0) รองลงมาคือ เต็มใจที่จะจ่ายเงินเพิ่มเพื่อช่วยฟื้นฟูสิ่งแวดล้อม

ล้อม (ค่าเฉลี่ย 3.5) และต้องการมีบทบาทในการช่วยแนะนำให้เพื่อนบ้านในชุมชนเดียวกันรู้จัก แก้ไขปัญหาสิ่งแวดล้อม (ค่าเฉลี่ย 3.0)

จากผลสรุปของความถี่ในการแสดงพฤติกรรมอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมและความตั้งใจในการมีส่วนร่วมในกิจกรรมอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม จะเห็นถึงทิศทางการมีส่วนร่วมโดยเริ่มจากการเข้าร่วมในลักษณะผู้ชมนอกเวทีที่คอยสังเกตการณ์ความเคลื่อนไหวอยู่ภายนอกและในขณะเดียวกันก็เริ่มปรับเปลี่ยนพฤติกรรมในระดับปัจเจกบุคคลก่อนที่จะขยายเข้าร่วมโดยความสัมพันธ์กับผู้อื่นซึ่งมีสัดส่วนในระดับปานกลาง ทำให้การเข้าร่วมในระดับลึกมีความเคลื่อนไหวไปได้อย่างช้าๆ อย่างเช่นการเข้าร่วมกิจกรรมต่างๆ เพื่อทำให้โครงการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมบรรลุเป้าหมายโดยเร็ว ซึ่งมีระดับความตั้งใจน้อย (47.5)

ลักษณะของการเข้าร่วมกิจกรรมของกลุ่มตัวอย่างข้างต้น สามารถนำมาศึกษาถึงพัฒนาการเป็นลำดับขั้นได้โดยแบ่งระดับของพฤติกรรมตามเกณฑ์ “ผลประโยชน์” (พระธรรมปิฎก, 2538) ดังตารางต่อไปนี้

ระดับของผลประโยชน์	ลักษณะพฤติกรรม/ระดับความตั้งใจ (ร้อยละ)
ประโยชน์ส่วนตัว (ชอบใจ/ไม่ชอบใจ)	- ต้องการเลิก/ลดกิจกรรมประจำวันส่วนตัวที่มีส่วนทำให้เกิดมลภาวะแก่สิ่งแวดล้อม/ มาก (54.1)
ประโยชน์ส่วนตัวที่มีคุณค่าต่อชีวิตที่แท้จริง	- เต็มใจที่จะจ่ายเงินเพื่อช่วยฟื้นฟูสิ่งแวดล้อม / ปานกลาง (46.6) - เข้าร่วมกิจกรรมต่างๆ เพื่อทำให้โครงการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมบรรลุเป้าหมายโดยเร็ว / น้อย (47.5)
ประโยชน์ส่วนตัวที่เกี่ยวข้องกับประโยชน์ของผู้อื่น	- เข้าร่วมอภิปรายเพื่อเสนอแนะหรือหาแนวทางช่วยแก้ไขปัญหาสิ่งแวดล้อม / ปานกลาง (43.3) - มีบทบาทในการช่วยแนะนำให้เพื่อนบ้านรู้จักการแก้ไขปัญหาสิ่งแวดล้อม / ปานกลาง (35.0)

ระดับการพัฒนาของกิจกรรมที่กล่าวถึงในตารางข้างต้นนี้ สามารถนำมาอธิบายภายใต้กรอบแนวคิดการแก้ปัญหาสัมพันธ์กับการพัฒนาคนของพระธรรมปิฎก (2538) ก็ จะเห็นว่ามนุษย์จะปรับเปลี่ยนพฤติกรรมโดยเริ่มจากขั้นการยอมรับถึงผลของการเปลี่ยนแปลงที่จะต้องก่อให้เกิดประโยชน์แก่ตนเองมาเป็นอันดับแรก ต่อเมื่อมนุษย์ได้รับการพัฒนาทางด้านสติปัญญาให้สามารถ

คิดพิจารณาและทำความเข้าใจได้ว่าแก่นแท้ของการกระทำที่จะบังเกิดประโยชน์ให้กับตนเองอย่างแท้จริงนั้นคืออะไรก็จะสามารถพัฒนาไปสู่ขั้นที่เห็นว่าการกระทำของตนเองนอกจากจะเกิดผลประโยชน์กับตนเองแล้วยังเกิดประโยชน์ต่อบุคคลรอบข้างและในสังคมด้วย

จุดสำคัญของการพัฒนาสติปัญญาของมนุษย์ให้สามารถพัฒนาตนเองถึงขั้นที่ยินยอมให้ผลประโยชน์ของตนเองเข้าไปโยงสัมพันธ์กับผลประโยชน์ของบุคคลอื่นได้นั้น การศึกษานับเป็นส่วนสำคัญในการหล่อหลอมความรู้ความเข้าใจถึงสาเหตุความเป็นมาของปัญหาสิ่งแวดล้อมที่เกิดขึ้นในปัจจุบัน ช่วยยกระดับจิตใจให้เห็นถึงคุณค่าของสิ่งแวดล้อมที่มีความสัมพันธ์กับการดำรงชีวิตอยู่ของมนุษย์ซึ่งอาจเรียกได้ว่าเป็นระบบการศึกษาที่เป็นทางการ และมีระยะเวลาจำกัดที่บุคคลจะอยู่ในกรอบของการเรียนรู้ในลักษณะนี้ ดังนั้นบทบาทของสื่อมวลชนจึงควรที่จะเข้ามาส่งเสริมสนับสนุนให้การศึกษาในลักษณะไม่เป็นทางการให้มีความต่อเนื่องโดยการพัฒนาเนื้อหาทางสิ่งแวดล้อมให้มีระดับของการเรียนรู้ที่มากกว่าการสอนให้ประชาชนรู้จักปรับเปลี่ยนพฤติกรรมที่เป็นประโยชน์ส่วนตัวหรือที่เรียกว่าในระดับของขบวนการรณรงค์ทางสิ่งแวดล้อมเท่านั้น ดังจะเห็นได้จากที่ผ่านมาพบว่าปริมาณเนื้อหาสิ่งแวดล้อมที่นำเสนอผ่านสื่อมวลชนมากที่สุดคือแนวทางแก้ไขปัญหามลพิษในระดับกลุ่มรณรงค์ทางสิ่งแวดล้อม (Conservationist) ซึ่งวิธีแก้ไขปัญหาล้วนส่วนใหญ่เป็นข้อเสนอให้ปัจเจกบุคคลปฏิบัติตามเท่านั้น เช่นการไม่ทิ้งขยะ การใช้พลังงานอย่างประหยัด เป็นต้น และมีเนื้อหาที่เสนอในระดับของกลุ่มปฏิรูปเป็นอันดับรองลงมา และกลุ่มเปลี่ยนระบบน้อยที่สุด (จิรวรรณ กมลรัตนโยธิน, 2536) ทำให้ทางออกของการแก้ไขปัญหามลพิษที่ผ่านมามีถูกกำหนดจากภาครัฐบาล และภาคธุรกิจแต่ฝ่ายเดียว ซึ่ง ปรีชา เปี่ยมพงศ์สานต์ (2534) ก็ได้ชี้ให้เห็นถึงสภาพความเป็นจริงของขบวนการสิ่งแวดล้อมไทยว่ายังไม่เคยปรากฏว่ามีการเคลื่อนไหวทางสิ่งแวดล้อมในระดับกลุ่มเปลี่ยนระบบที่มีลักษณะต่อต้านหรือเรียกร้องให้มีการเปลี่ยนแปลงอย่างถอนรากถอนโคนซึ่งแตกต่างจากขบวนการสิ่งแวดล้อมในต่างประเทศ ดังนั้นสื่อมวลชนจึงน่าที่จะเข้ามามีบทบาทในการพัฒนาสติปัญญาและระดมพลังให้เกิดความเคลื่อนไหวทางสิ่งแวดล้อมในระดับกลุ่มปฏิรูปจนถึงกลุ่มเปลี่ยนระบบให้มากยิ่งขึ้น

อย่างไรก็ตาม มีข้อน่าสังเกตประเด็นหนึ่งว่าถึงแม้ว่าธุรกิจในปัจจุบันหันมาให้ความสนใจกับกลยุทธ์การตลาดสีเขียว (Green Marketing) มากยิ่งขึ้นซึ่งจะเห็นได้จากสินค้าอุปโภคและบริโภคที่มีเน้นคุณสมบัติของการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมวางจำหน่ายในท้องตลาด แต่จากการวิจัยเชิงสำรวจตามตารางที่ 10 พบว่ากลุ่มตัวอย่างเลือกซื้อผลิตภัณฑ์อนุรักษ์สิ่งแวดล้อมเป็นบางครั้งบางคราว ในสัดส่วนร้อยละ 58.1 ซึ่งนับว่าคำตอบที่ได้ อาจจะไม่สอดคล้องกับกระแสความนิยมของ

กลยุทธ์การตลาดสีเขียว แม้แต่กับผลการวิจัยของจรรยา ทับเยี่ยมและคณะ (2540) ก็พบว่าผู้บริโภคส่วนใหญ่มีความยินดีที่จะซื้อสินค้าในราคาสูงขึ้นถ้าหากว่าสินค้านั้นมีส่วนช่วยอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมได้ แต่ผู้บริโภคยังคำนึงถึงระดับคุณภาพสินค้าที่สะดวกในการซื้อในการใช้ผลิตภัณฑ์ด้วย ซึ่งสอดคล้องกับผลการวิจัยสหราชอาณาจักรที่พบคล้ายกันว่ากลุ่มตัวอย่างที่มีความเกี่ยวข้องกับสิ่งแวดล้อมต่ำมีความสนใจที่จะเลือกซื้อผลิตภัณฑ์อนุรักษ์สิ่งแวดล้อมขึ้นอยู่กับการใช้จ่ายทางการเงิน และคุณภาพของผลิตภัณฑ์รวมทั้งความสะดวกในการซื้อและใช้ด้วย ซึ่งหากพฤติกรรมผู้บริโภคของเราแสดงออกในลักษณะที่ไม่สนับสนุนการเติบโตของสินค้าสีเขียวหลายๆ อาจจะทำให้กระบวนการแก้ไขปัญหาสิ่งแวดล้อมเกิดอาการชะงักงัน โอกาสที่จะพัฒนาไปถึงขั้นของการปฏิรูปการผลิตซึ่งเป็นส่วนหนึ่งของทางออกในการแก้ไขปัญหาสิ่งแวดล้อมก็มีไม่มากนัก เพราะขาดแรงผลักดันจากฝ่ายผู้ซื้อที่จะเป็นผู้กำหนดลักษณะตลาดสินค้าบริโภคให้มีคุณสมบัติอนุรักษ์หรือไม่อนุรักษ์สิ่งแวดล้อม

ในการวิเคราะห์มิติความเกี่ยวข้องกับสิ่งแวดล้อมที่จะเป็นตัวบ่งชี้ถึงระดับความเกี่ยวข้องกับสิ่งแวดล้อมในงานวิจัยนี้ จะเห็นว่ามิติของความตั้งใจในการมีส่วนร่วมอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมจะมีผลการวิจัยที่เห็นชัดเจนกว่า 2 มิติแรกคือ ความสนใจและความตระหนักถึงความสำคัญของปัญหาสิ่งแวดล้อม ซึ่งจะเห็นได้อย่างชัดเจนจากจำนวนของเงื่อนไขการยอมรับที่จะปฏิบัติตามกิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม โดยในกลุ่มตัวอย่างที่มีความเกี่ยวข้องกับสิ่งแวดล้อมสูงจะตัดสินใจที่จะทำกิจกรรมอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมอย่างเช่นความเต็มใจที่จะจ่ายภาษีเพื่อสิ่งแวดล้อมแต่มีเงื่อนไขว่าประสิทธิภาพในการจัดการของรัฐบาลมีความพร้อมหรือไม่ หรือความเต็มใจที่เลือกซื้อผลิตภัณฑ์อนุรักษ์สิ่งแวดล้อมมากกว่าผลิตภัณฑ์ที่ไม่อนุรักษ์สิ่งแวดล้อม ในขณะที่กลุ่มตัวอย่างที่มีระดับความเกี่ยวข้องกับสิ่งแวดล้อมต่ำจะเห็นได้ว่ามีความเต็มใจที่จะจ่ายภาษีเพื่อสิ่งแวดล้อมไม่มากนักโดยเห็นว่าภาษีที่เรียกเก็บจากประชาชนในปัจจุบันก็เพียงพอแล้ว หรือความเต็มใจที่จะเลือกซื้อผลิตภัณฑ์อนุรักษ์นั้นจะขึ้นอยู่กับการสะดวกในการซื้อหา การเงิน และคุณภาพของสินค้าเป็นหลัก

ผลการวิเคราะห์แบ่งกลุ่มตัวอย่างตามระดับความเกี่ยวข้องกับสิ่งแวดล้อม

การวิเคราะห์แบ่งกลุ่มตัวอย่างออกตามระดับความเกี่ยวข้องกับสิ่งแวดล้อมโดยใช้ค่าทางสถิติคือ ค่ามัธยฐาน (เท่ากับ 84) กับค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน (เท่ากับ 7.44) มาเป็นตัวกำหนดแบ่งระดับความเกี่ยวพัน ปรากฏว่า ได้กลุ่มตัวอย่างที่มีความเกี่ยวพันในระดับปานกลางมากที่สุด (68.39) ทำให้มีกลุ่มตัวอย่างที่มีระดับความเกี่ยวพันสูงและต่ำเป็นจำนวนน้อย ในสัดส่วนร้อยละ 17.74 และ 13.87 ตามลำดับ ซึ่งสาเหตุที่ทำให้ได้กลุ่มตัวอย่างที่มีระดับความเกี่ยวพันปานกลาง

ในจำนวนมากนั้น น่าจะมาจากมิติของความเกี่ยวข้องที่นำมาใช้ในการวิจัยนี้เหมาะสมกับการศึกษาในเชิงธุรกิจในประเด็นของความเกี่ยวข้องกับสินค้ามากกว่าจะเป็นมิติของสังคม ดังนั้นในการวิจัยในอนาคต จึงน่าจะนำแนวคิดเกี่ยวกับระดับความเข้าใจของปัญหาสิ่งแวดล้อม และแนวทางแก้ไขปัญหาสิ่งแวดล้อมมาเป็นคุณลักษณะทดสอบความเกี่ยวข้องับสิ่งแวดล้อม

การเปรียบเทียบผลการวิจัยทั้ง 2 วิธี : การวิจัยเชิงสำรวจ และการสนทนากลุ่ม

จากผลการวิจัยเกี่ยวกับระดับความเกี่ยวข้องับสิ่งแวดล้อมที่เก็บรวบรวมได้จากการวิจัยเชิงปริมาณและเชิงคุณภาพ สามารถนำมาผลการวิจัยมาสรุปเปรียบเทียบให้เห็นได้ดังนี้

มิติของความเกี่ยวข้องับสิ่งแวดล้อม (Involvement)	ผลการวิจัยเชิงสำรวจ	ผลการสนทนากลุ่ม	
		High Involvement	Low Involvement
1. Interest - ความสำคัญของปัญหาสิ่งแวดล้อม - ช่องทางการรับสาร - ปัญหาสิ่งแวดล้อม	มาก - สื่อโทรทัศน์ - มลพิษทางอากาศ	- รุนแรง/วิกฤติ - สื่อโทรทัศน์ - มลพิษทางอากาศ	- รุนแรง - สื่อโทรทัศน์ - มลพิษทางอากาศ
2. Concern (ความตระหนักถึงความสำคัญของปัญหาสิ่งแวดล้อม)	- มีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับสูงถึงสูงมาก	- มีความเข้าใจถึงสาเหตุที่ก่อให้เกิดปัญหาสิ่งแวดล้อมเป็นอย่างดี และสามารถเสนอแนวทางแก้ไข	- เข้าใจถึงสาเหตุและรู้ทางออกเฉพาะระดับบุคคล

มิติของความเกี่ยวพันกับสิ่งแวดล้อม (Involvement)	ผลการวิจัยเชิงสำรวจ	ผลการสนทนากลุ่ม	
		High Involvement	Low Involvement
3. Commitment (ความตั้งใจในการมีส่วนร่วมในกิจกรรมอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม)	<ul style="list-style-type: none"> - มีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับปานกลางถึงมาก - แสดงระดับการพัฒนาของกิจกรรม <ul style="list-style-type: none"> ◆ เริ่มการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมของตนเองก่อน ◆ แนะนำคนใกล้เคียง ◆ ร่วมเสนอแนะหรือหาทางออกของการแก้ไขปัญหาสิ่งแวดล้อม 	<ul style="list-style-type: none"> ◆ เต็มใจที่จะเริ่มกิจกรรมอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมที่ตนเองก่อน <ul style="list-style-type: none"> ◆ ยอมลงทุนทรัพย์ แต่ ต้องการความจริงจังในทำงานของรัฐ ◆ ยอมลงทุนทางสติปัญญาโดยการร่วมให้ความคิดเห็น 	<ul style="list-style-type: none"> ◆ เช่นเดียวกัน <ul style="list-style-type: none"> ◆ ส่วนน้อยยอมรับที่จะลงทุนทรัพย์แต่มีเงื่อนไขหลายประการ : ความสะดวก การเงิน คุณภาพ ความจริงจังในการทำงานของรัฐ ◆ ลงทุนทางสติปัญญา อาจเป็นไปได้หากมีการพัฒนาทางความรู้มากกว่านี้

สำหรับผลของความแตกต่างในมิติของความตั้งใจที่จะมีส่วนร่วมกิจกรรมอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมของกลุ่มตัวอย่างทั้ง 2 กลุ่มนี้สามารถอธิบายตามกรอบทฤษฎีการตัดสินใจทางสังคมได้ว่า กลุ่มที่มีระดับความเกี่ยวพันกับสิ่งแวดล้อมสูงจะมีขอบเขตการยอมรับ (Latitude of Acceptance) มากกว่าทำให้การเลือกปฏิบัติกิจกรรมมุ่งเน้นในเรื่องของการรักษาสิ่งแวดล้อมสูงกว่าและมั่นคงกว่าถึงแม้จะมีการสร้างเงื่อนไขการยอมรับแต่ก็เป็นเพียงประการเดียวที่เน้นถึงความจริงจังในการทำงานของรัฐ ส่วนกลุ่มตัวอย่างที่มีระดับความเกี่ยวพันต่ำ ซึ่งจะมีขอบเขตของการยอมรับที่จะถือปฏิบัติในกิจกรรมที่อนุรักษ์สิ่งแวดล้อมไม่แน่นอนขึ้นอยู่กับเงื่อนไขหลายประการไม่ว่าจะเป็นปัจจัยด้านการเงิน คุณภาพของผลิตภัณฑ์ หรือความสะดวก

เนื่องจากการวิจัยนี้ได้ใช้วิธีการเก็บรวบรวมข้อมูล 2 แบบคือการวิจัยเชิงสำรวจ และการสนทนากลุ่ม ซึ่งจะเห็นได้ว่า ผลที่ได้จากการวิจัยเชิงสำรวจจะสามารถวัดได้เป็นเชิงปริมาณ เท่านั้นแต่การให้ข้อมูลในระดับลึกค่อนข้างเป็นไปได้ยาก ขึ้นอยู่กับความเอาใจใส่ของผู้ตอบแบบสอบถามในขณะที่ทำการตอบ และความสมบูรณ์ของแบบสอบถามที่ใช้เป็นเครื่องมือวัด ซึ่งต่างจากผลที่ได้จากการสนทนากลุ่มที่จะได้ข้อมูลในเชิงลึกเนื่องจากมีโอกาสที่จะซักถามและสังเกตการณ์โดยตรง

การทดสอบสมมติฐานข้อที่ 1 กำหนดไว้ว่า

“ เพศ ชั้นปีการศึกษา ระดับการศึกษา และอาชีพของพ่อแม่และผู้ปกครองรวมทั้งรายได้ของครอบครัวมีความสัมพันธ์อย่างมีนัยสำคัญกับระดับความเกี่ยวข้องกับสิ่งแวดล้อมของนิสิตนักศึกษาในเทศาตรี”

จากผลการวิจัยพบว่า เพศ ระดับการศึกษาและอาชีพของพ่อแม่และผู้ปกครอง รวมทั้งรายได้ของครอบครัวไม่มีความสัมพันธ์กับระดับความเกี่ยวข้องกับสิ่งแวดล้อมยกเว้นชั้นปีการศึกษา ที่พบว่าเป็นตัวแปรเพียงตัวเดียวที่มีความสัมพันธ์อย่างมีนัยสำคัญที่ระดับ 0.01 แต่ทั้งนี้ ลักษณะความสัมพันธ์ของชั้นปีการศึกษา กับระดับความเกี่ยวข้องกับสิ่งแวดล้อมไม่ใช่ความสัมพันธ์เชิงเส้นตรง (Linear) ซึ่งสามารถวิเคราะห์ได้ว่า การที่ตัวแปรเพศ ระดับการศึกษาและอาชีพของพ่อแม่และผู้ปกครองตลอดจนรายได้ของครอบครัวไม่มีความสัมพันธ์กับระดับความเกี่ยวข้องกับสิ่งแวดล้อมอาจจะมาจากลักษณะทางประชากรศาสตร์ของคนไทยไม่ใช่เป็นตัวบ่งชี้ที่ชัดเจนถึงลักษณะความตระหนักและการแสดงออกทางพฤติกรรม ดังเช่น กรณีงานวิจัยของพรหมเพรา จิตเป็นธม (2533) พบว่าเพศ ระดับการศึกษาของบิดามารดาไม่มีความสัมพันธ์กับความรู้ ทักษะคิด และการปฏิบัติของนักเรียนชั้นประถมศึกษาในสังกัดกรุงเทพมหานครเกี่ยวกับภาวะมลพิษในสิ่งแวดล้อม ซึ่งแตกต่างจากการศึกษาในต่างประเทศเกี่ยวกับพฤติกรรมของผู้บริโภคที่คำนึงถึงสิ่งแวดล้อมของ J.Walter Thompson พบว่ากลุ่มตัวอย่างเพศหญิงที่มีการศึกษาในชั้นดี มีรายได้สูงจะมีพฤติกรรมผู้บริโภคในลักษณะที่คำนึงถึงสิ่งแวดล้อมมากกว่า

ดังนั้น การวิเคราะห์ผู้รับสารในบริบทสังคมไทยจึงน่าจะนำเอาเรื่อง “วิถีชีวิต” (Lifestyle) ซึ่งเป็นเรื่องของรสนิยม (Taste) ในการบริโภคและใช้ชีวิตของบุคคล (กาญจนา แก้วเทพ, 2540) มาเป็นตัวแปรในการศึกษาหาความสัมพันธ์แทนตัวแปรด้านเศรษฐกิจและสังคม ซึ่งมีข้อจำกัดในการอธิบายผลการวิจัย

ส่วนที่ 2 การวิเคราะห์การรับรู้ความหมายของเนื้อหาสารในการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์

จากผลการวิจัยแบบสนทนากลุ่มเพื่อหาความสัมพันธ์ระหว่างระดับความเกี่ยวพันกับสิ่งแวดล้อมกับการรับรู้ความหมายของเนื้อหาสารในการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์นั้นสามารถสรุปเปรียบเทียบประเด็นของการรับรู้ความหมายของกลุ่มตัวอย่างทั้งสองระดับได้ตามตารางดังต่อไปนี้

มิติของการรับรู้	ผลการวิจัย		
	High Involvement	Low Involvement	
ความเข้าใจในความหมายของภาพ	- เข้าใจในวัตถุประสงค์ของภาพโฆษณาที่ต้องการจะกระตุ้นจิตสำนึกของคนไทยให้รักษาสิ่งแวดล้อมของสถานที่ท่องเที่ยว	- เช่นเดียวกัน	
การให้ความหมายของสิ่งที่ตรงกันข้าม (Binary Opposition)	<ul style="list-style-type: none"> - การยกย่องกับการทำลาย - ภาพขนาดใหญ่และเล็ก - สีกระดำกระด่าง 	<ul style="list-style-type: none"> - ความสวยงาม/ความเก่าแก่ตรงข้ามกับความสกปรก - รู้สึกกลัวว่าเป็นการกระทำที่ทำลาย - ความเก่าแก่ของสถาปัตยกรรมที่มีคุณค่า ตรงข้ามกับขวดพลาสติกที่ย่อยสลายได้ยากอยู่คงทนเหมือนกันแต่ไม่มีคุณค่า 	<ul style="list-style-type: none"> - เช่นเดียวกัน - รู้สึกถึงปริมาณขยะที่สั่งสมไว้ในสถานที่ท่องเที่ยว - เช่นเดียวกัน
การสะท้อนภาพความเป็นจริงของปัญหา	<ul style="list-style-type: none"> - ถูกลพลาสติกกับปะการัง - ขวดแตกกับต้นไม้ 	<ul style="list-style-type: none"> - ทำลายระบบนิเวศและความสวยงาม - อันตรายเป็นมนุษย์และสัตว์ 	<ul style="list-style-type: none"> - เช่นเดียวกัน - เช่นเดียวกัน

มิติของการรับรู้	ผลการวิจัย	
	High Involvement	Low Involvement
ประสิทธิภาพของงานโฆษณา	- สามารถกระตุ้นจิตสำนึก	- เช่นเดียวกัน
แรงจูงใจที่จะเข้าร่วมกิจกรรมอนุรักษ์	- กลัวผลกระทบของปัญหาสิ่งแวดล้อมจะเกิดขึ้นกับตนเอง	- เช่นเดียวกัน

จากการสรุปผลการวิจัยข้างต้น สามารถบ่งบอกถึงคุณลักษณะของการรับรู้ที่เหมือนกันของกลุ่มตัวอย่างทั้งสองระดับความเกี่ยวพันในเรื่องของความเข้าใจในวัตถุประสงค์ของการโฆษณาที่ต้องการจะสร้างจิตสำนึกของความเป็นคนไทยที่ต้องรักษาสมบัติที่เป็นแหล่งท่องเที่ยวของชาติ รวมทั้งการให้ความหมายของการเปรียบเทียบกับสิ่งที่ตรงกันข้ามเป็นรายคู่ (Binary Opposition) ได้อย่างถูกต้อง ยกเว้นที่มีจุดที่แตกต่างกันคือในเรื่องของขนาดของภาพที่ให้ความหมายแตกต่างกันไป ซึ่งอาจจะมาจากการใช้จุดเร้าใจในเชิงลบที่เป็นการถ่ายทอดอารมณ์ของสภาพความสกปรก จึงทำให้กลุ่มตัวอย่างที่มีระดับความเกี่ยวพันสูงให้ความหมายถึงความรู้สึกกลัวว่าเป็นการกระทำที่ทำลายสถานที่ท่องเที่ยว ซึ่งต่างจากการรับรู้ของกลุ่มตัวอย่างที่มีระดับความเกี่ยวพันต่ำที่ให้ความหมายของขนาดภาพที่แตกต่างกันเป็นไปในเรื่องของปริมาณขยะที่ถูกส่งสมไว้ ซึ่งเป็นการตีความหมายได้เพียงระดับพื้นฐาน (Denotation)

อย่างไรก็ตาม ในงานวิจัยของต่างประเทศที่ศึกษาลงลึกในระดับประสิทธิภาพของเนื้อหาสารที่เร้าด้วยความกลัว (Fear Appeal) พบว่ากลยุทธ์ลักษณะนี้จะได้ผลดีกับกลุ่มตัวอย่างที่มีความตระหนักกับประเด็นปัญหาสิ่งแวดล้อมอยู่ในระดับต่ำ (อ้างถึงใน Kotler, 1989) นอกจากนี้ผลการวิจัยของ Schhwert และ Lefkoff – Hagius (1995) ก็พบเช่นเดียวกันว่า Green Appeal มีประสิทธิภาพต่อการสร้างทัศนคติต่อโฆษณาสีเขียวและความตั้งใจในการซื้อสินค้าสีเขียวของกลุ่มตัวอย่างที่มีความเกี่ยวพันกับสิ่งแวดล้อมต่ำ แต่จะไม่มีผลต่อกลุ่มที่มีระดับความเกี่ยวพันสูงกับสิ่งแวดล้อม

ในส่วนของการศึกษาประสิทธิภาพของสื่อโฆษณาสีพิมพ์พบว่ากลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่เห็นว่าสามารถที่จะกระตุ้นจิตสำนึกให้กลุ่มตัวอย่างรู้สึกถึงการที่ต้องเข้าไปมีส่วนร่วมกับการอนุรักษ์รักษาสิ่งแวดล้อมของสถานที่ท่องเที่ยวโดยเฉพาะการใช้ภาพเชิงเปรียบเทียบและลายเส้นของภาพขยะที่เหมือนจริง ซึ่งสามารถอธิบายได้ตามแนวคิดของสัญญาวิทยาได้ว่า การใช้ภาพ

เหมือนจริง (Icon) ของภาพขณะและสถานที่ท่องเที่ยวที่ได้คัดเลือกมานำเสนอ รวมทั้งการใช้ข้อความที่บ่งบอกถึงการกระตุ้นเร้าจิตสำนึกของคนไทยโดยตรงและชัดเจนนั้นจะสามารถสร้างแรงจูงใจให้ผู้รับสารเกิดการรับรู้และเรียนรู้ที่จะเลือกหนทางปฏิบัติได้ง่ายขึ้นโดยผู้รับสารไม่จำเป็นต้องใช้ความพยายามในการเรียนรู้มากมายนัก (Fiske, 1982) นอกจากนี้การใช้จุดเร้าใจในเชิงลบ (Negative Appeal) ด้วยภาพและข้อความที่เร้าให้เกิดความกลัวโดยเน้นถึงผลกระทบกระทำของตนเองที่เป็น คนไทยก็น่าจะเป็นส่วนหนึ่งที่มีผลต่อการกระตุ้นจิตสำนึกของผู้รับสารได้ดีเช่นเดียวกัน

นอกเหนือจากภาพโฆษณาที่จะให้แรงจูงใจแก่ผู้รับสารให้เกิดการคล้อยตามแล้ว ในตัวของผู้รับสารก็จะแฝงไว้ด้วยแรงจูงใจที่จะใช้เป็นพลังงานในการขบขันให้มีแนวโน้มของการสนองตอบในทิศทางที่ตั้งใจไว้ โดยในงานวิจัยนี้กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่ให้เหตุผลที่จะผลักดันให้ตนเองเข้าร่วมกิจกรรมการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมมาจากการเล็งเห็นว่าปัญหาสิ่งแวดล้อมเป็นเรื่องที่ทุกคนต้องร่วมด้วยช่วยกันเพราะผลกระทบที่เกิดจากปัญหาสิ่งแวดล้อมมีโอกาสที่จะเกิดขึ้นกับทุกคนอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ ดังนั้นจึงสรุปได้ว่าเหตุผลที่เป็นแรงผลักดันให้กลุ่มตัวอย่างมีความตั้งใจที่จะมีส่วนร่วมในกิจกรรมการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมก็เนื่องมาจากความเกรงกลัวในผลร้ายของปัญหาสิ่งแวดล้อมที่จะเกิดขึ้นกับตนเอง ซึ่งในเรื่องของการรณรงค์ทางสังคม (Social Campaign) นั้น Kotler และ Andreason (1985) ก็ได้อธิบายสนับสนุนว่าการที่กลุ่มเป้าหมายที่พร้อมจะเข้าร่วมกิจกรรมเพื่อร่วมแก้ไขในประเด็นปัญหาของสังคมนั้นมักจะเกิดจากแรงจูงใจในเรื่องของภัยคุกคามของปัญหา (The Fear of Treat) ที่อาจจะเกิดผลกระทบต่อตนเองโดยตรง ซึ่งในการวิจัยนี้ก็พบว่ากลุ่มตัวอย่างเห็นว่าเป็นอย่างน้อยที่สุดการป้องกันให้ตนเองปลอดภัยจากปัญหาสิ่งแวดล้อมได้ก็ด้วยการเริ่มปรับเปลี่ยนพฤติกรรมในระดับปัจเจกบุคคลเสียก่อนที่จะพัฒนาระดับการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมในขั้นอื่นต่อไป

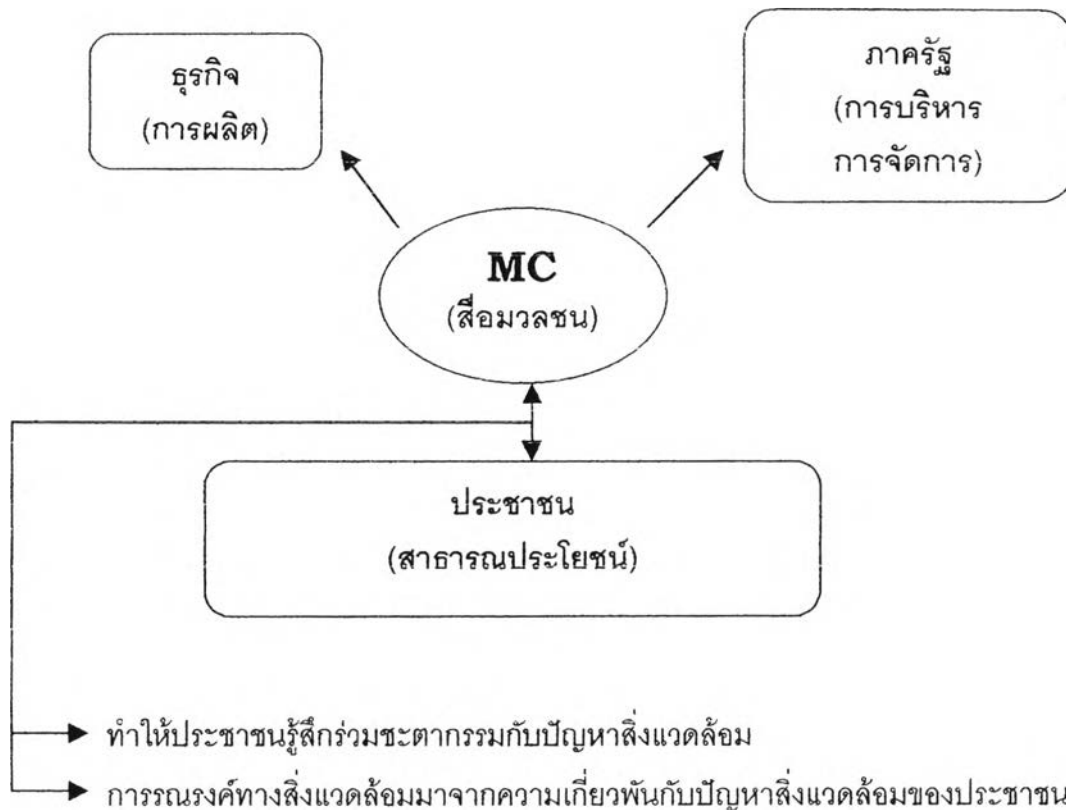
จากผลการวิจัยพบว่าการรับรู้ของกลุ่มตัวอย่างทั้งสองระดับความเกี่ยวพันในประเด็นต่างๆ ของเนื้อหาสารในสื่อโฆษณาส่งพิมพ์ไม่มีความแตกต่างกันมากนักนั้นอาจจะมาจากเหตุผลประการแรกคือการคัดเลือกกลุ่มตัวอย่างเข้ามาร่วมสนทนากลุ่มอาจได้คนที่มีความเกี่ยวพันไม่แตกต่างกันมากนัก และประการที่สองน่าจะมาจากภาพโฆษณาที่นำมาใช้ในการศึกษาคั้งนี้มีเนื้อหาที่นำเสนอถึงประเด็นของปัญหาสิ่งแวดล้อมที่เกิดจากการทิ้งขยะ ซึ่งเป็นปัญหาที่กลุ่ม ตัวอย่างมีความคุ้นเคยในลักษณะของการมีประสบการณ์ตรงกับประเด็นปัญหาอยู่แล้วประกอบกับการกระตุ้นเร้าและถ่วงเนื้อหารวของภาพโฆษณาชุดนี้ก็จะแสดงออกในลักษณะที่สื่อความหมายอย่างตรงไปตรงมาและชัดเจน รวมทั้งมีลักษณะการนำ

(Style) เดียวกันทั้ง 4 ชุด ซึ่งสาเหตุเหล่านี้จึงน่าจะเป็นปัจจัยที่ทำให้การรับรู้ของกลุ่มตัวอย่างในระดับความเกี่ยวพันสูงและความเกี่ยวพันต่ำไม่แตกต่างกัน

ข้อเสนอแนะทั่วไป

1. จากผลการวิจัยในเรื่องของความเกี่ยวพันกับสิ่งแวดล้อมที่กล่าวมาทั้งหมดข้างต้นนี้ ได้ทำให้ผู้วิจัยมีความคิดเห็นว่าแม้ประชาชนจะมีความสนใจเกี่ยวกับสิ่งแวดล้อมและมีความเข้าใจว่าปัญหาสิ่งแวดล้อมนั้นเกิดขึ้นจากสาเหตุของการกระทำของมนุษย์เป็นอย่างดี แต่เมื่อถึงขั้นที่จะต้องลงมือปฏิบัติ (Take Action) แล้วกลับปรากฏว่าการเข้าร่วมของประชาชนมีสัดส่วนที่ยังไปไม่ถึงในระดับของการแก้ปัญหาสิ่งแวดล้อมอย่างจริงจังดังจะเห็นได้จากระดับการพัฒนากิจกรรมอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม ซึ่งหากให้ประชาชนเริ่มแก้ไขปัญหาระดับปัจเจกบุคคลมักจะยินดีให้ความร่วมมือแต่จิตสำนึกที่ต้องการพัฒนากิจกรรมไปถึงขั้นการมองเห็นประโยชน์ของการร่วมมือกันในการประสานประโยชน์ในระดับสังคมแล้วกลับพบว่ามีส่วนอยู่ในระดับปานกลาง ทั้งนี้หากพิจารณาถึงบทบาทของสื่อมวลชนในการนำเสนอเนื้อหาสาระที่จะเป็นแนวทางในการให้ความรู้ความเข้าใจไปจนถึงการโน้มน้าวใจให้มีส่วนร่วมในการแก้ไขปัญหาสิ่งแวดล้อมแล้ว ในเวลาที่ผ่านมาการนำเสนอเนื้อหาสิ่งแวดล้อมเพื่อเป็นทางออกของการแก้ไขปัญหาของสื่อมวลชนเองก็ยังสามารถทำได้ในระดับการรณรงค์ทางสิ่งแวดล้อมที่จะให้ความรู้และแนวทางการปฏิบัติเพียงแค่การปรับเปลี่ยนพฤติกรรมซึ่งเป็นการแก้ปัญหาในระดับพฤติกรรม (พระธรรมปิฎก, 2538) เท่านั้น

แต่ทำอย่างไรที่จะทำให้ประชาชนได้รู้ถึงคุณค่าของสิ่งแวดล้อมที่มี "คุณ" ต่อชีวิตของเราเพื่อเป็นจุดเริ่มต้นนำไปสู่พฤติกรรมอนุรักษ์ที่มั่นคง (พระธรรมปิฎก, 2538) นั้น ส่วนหนึ่งของการพัฒนาสติปัญญาของประชาชนให้รู้จักแนวทางการแก้ไขปัญหาสิ่งแวดล้อมในระดับการปฏิรูปและการเปลี่ยนระบบได้นั้นคงจะเป็นหน้าที่ของสื่อมวลชนซึ่งเป็นสถาบันหนึ่งของสังคมที่ต้องคอยประสานประโยชน์ระหว่างประชาชนที่เป็นเจ้าของทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ร่วมกันกับภาคธุรกิจซึ่งเป็นสถาบันการผลิตที่จะนำทรัพยากรธรรมชาติไปใช้ในอุตสาหกรรม รวมทั้งในภาครัฐที่เป็นสถาบันกำหนดนโยบายการบริหารจัดการกับทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ซึ่งตลอดเวลาที่ผ่านมามีในระดับการกำหนดนโยบายหรือการวางแผนจะเห็นว่าการเข้าร่วมของประชาชนในการตัดสินใจนับว่าน้อยมาก (อุษณีย์ ศิริสุนทรไพบูลย์, 2538) ดังนั้นหากสื่อมวลชนสามารถแสดงบทบาทดังกล่าวได้ตามภาพแสดงหน้าที่ของสื่อมวลชนข้างล่างนี้แล้วก็น่าจะเป็นสิ่งสนับสนุนการพัฒนาการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมที่ยั่งยืน

2. เนื่องจากลักษณะกิจกรรมอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมที่มีจุดเริ่มต้นที่ใกล้ชิดมักจะได้รับค่านิยมเข้าร่วมค่อนข้างมาก ดังนั้นในการรณรงค์กับกลุ่มที่มีระดับความเกี่ยวข้องกับสิ่งแวดล้อมต่ำ จึงควรเป็นกิจกรรมที่มีความหลากหลายและมีความต่อเนื่องทำให้เกิดความรู้สึกร่วมเกี่ยวพันกับประเด็นที่กำลังทำการรณรงค์

ข้อจำกัดในการวิจัย

1. ประเด็นคำถามวัดความเกี่ยวข้องกับสิ่งแวดล้อมยังเป็นจุดอ่อนของการวิจัยครั้งนี้ โดยมีประเด็นปัญหาสิ่งแวดล้อมที่นำมาเป็นแนวคำถามยังอยู่ในระดับพื้นฐานซึ่งกลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่มีความรู้ความเข้าใจเป็นอย่างดีแล้วทำให้ผลการวิจัยไม่สามารถนำทั้ง 3 มิติของความเกี่ยวพันมาแบ่งระดับออกเป็นสูงและต่ำได้อย่างชัดเจน

2. มิติของความเกี่ยวข้องกับสิ่งแวดล้อมที่นำมาใช้ในงานวิจัยนี้มาจากการวัดความเกี่ยวพันกับสินค้าซึ่งเป็นลักษณะในเชิงธุรกิจ จึงอาจจะไม่ใช่วัดที่ดีในการศึกษาเกี่ยวกับมิติทางสังคม จึงทำให้ได้ผลการวิจัยที่ยังไม่ชัดเจน

3. ภาพโฆษณาที่นำมาใช้ในการศึกษานี้มีจำนวน 4 ภาพซึ่งเสนอประเด็นของปัญหาการท่องเที่ยวอย่างตรงไปตรงมาและแนวทางการนำเสนอ (Style) ถูกถ่ายทอดออกมาในแนวเดียว

กัน ทำให้การตีความหมายและความเข้าใจของกลุ่มตัวอย่างทั้งสองระดับความเกี่ยวพันไม่แตกต่างกัน

4. เนื่องจากการวิจัยนี้ใช้กลุ่มตัวอย่างที่เป็นนิสิตนักศึกษาตั้งแต่ชั้นปีที่ 2 ถึงปีที่ 4 ซึ่งในการคัดเลือกกลุ่มตัวอย่างเพื่อให้กลุ่มที่กระจายทั่วถึงกันนั้นกระทำได้อย่างนี้เนื่องมาจากลักษณะการศึกษาในปัจจุบันซึ่งให้นักศึกษาทุกชั้นปีเรียนคละกันตามอิสระในการลงทะเบียนเรียน ประกอบกับนิสิตนักศึกษาชั้นปี 4 ส่วนใหญ่จะออกไปฝึกภาคสนามนอกสถานที่ จึงทำให้ได้กลุ่มตัวอย่างที่มีคุณลักษณะไม่กระจายตัว

ข้อเสนอแนะในการวิจัยในอนาคต

1. ควรมีการศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างพฤติกรรมกาเปิดรับสารกับระดับความเกี่ยวพันกับสิ่งแวดล้อม รวมทั้งนำตัวแปรทางจิตวิทยา อย่างเช่น วิถีชีวิต (Lifestyle) เข้ามาร่วมทำการศึกษาด้วย ซึ่งอาจจะทำให้ได้ผลการวิจัยที่สามารถอธิบายปรากฏการณ์ได้มากกว่าตัวแปรทางประชากรศาสตร์

2. ในการกำหนดประเด็นคำถามเพื่อวัดความสนใจ ความตระหนักถึงความสำคัญของปัญหาและความตั้งใจในการมีส่วนร่วมกิจกรรมอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม ควรทำการวิจัยขั้นเชิงสำรวจ (Exploratory Research) เพื่อให้ได้ประเด็นคำถามที่เหมาะสมกับกลุ่มตัวอย่างที่จะไปทำการศึกษาเพราะจากการวิจัยด้วยวิธีการสนทนากลุ่มจะพบว่ากลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่มีความรู้เกี่ยวกับสิ่งแวดล้อมในระดับดีมาก

3. ในการกำหนดมิติของความเกี่ยวพันทางสิ่งแวดล้อม ควรจะใช้แนวคิดเกี่ยวกับระดับความเข้าใจ และแนวทางแก้ไขปัญหาสิ่งแวดล้อมมาเป็นตัวแปรคุณสมบัติของความเกี่ยวพัน ซึ่งอาจจะได้ผลการวิจัยที่สามารถนำมาอธิบายได้มากกว่า

4. ควรทำวิจัยกับกลุ่มตัวอย่างที่มีความเกี่ยวข้องกับสิ่งแวดล้อมโดยตรงซึ่งอาจจะเป็นนิสิตนักศึกษาที่กำลังศึกษาด้านสิ่งแวดล้อมโดยเปรียบเทียบกับนิสิตนักศึกษาที่เรียนสาขาวิชาอื่นๆ เพื่อทราบผลถึงความแตกต่างของความเกี่ยวพันกับสิ่งแวดล้อม

5. ควรมีการทำวิจัยเพื่อวิเคราะห์ระดับความเกี่ยวพันกับสิ่งแวดล้อมโดยใช้วิธีการวิจัยเชิงคุณภาพเพื่อให้ได้ผลที่ชัดเจนและสมบูรณ์ยิ่งขึ้น

5. ในการศึกษาการรับรู้ความหมายของเนื้อหาสารของกลุ่มตัวอย่างที่มีระดับความเกี่ยวพันแตกต่างกันนั้น ควรคัดเลือกผลงานโฆษณาที่แสดงถึงเนื้อหาในแง่ลบที่ลึกซึ้งกว่าการนำเสนอความหมายอย่างตรงไปตรงมา

6. ในการเก็บข้อมูลกับกลุ่มตัวอย่างที่เป็นนิสิตนักศึกษาควรเลือกเก็บข้อมูลในช่วงภาคการศึกษาต้นเพื่อให้ได้กลุ่มตัวอย่างในจำนวนมากและกระจายตัวได้เป็นอย่างดีเนื่องจากเป็นช่วงที่นิสิตนักศึกษายังไม่ได้ออกไปฝึกภาคสนาม